

Кандидат філософських наук, доцент
Шеремет Ірина Іванівна

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
з курсу
«СОЦІОЛОГІЯ ОСВІТИ»

Семінар 1.
«Історія виникнення, сучасний стан,
перспективи розвитку соціології освіти»

- Підготувати відповіді на питання для обговорення
- Прочитати тексти Е. Дюркгейма, М. Вебера, К. Мангейма зі списку обов'язкової літератури.

Питання для обговорення:

1. Соціокультурні умови виникнення соціології освіти.
2. Специфіка соціології освіти як спеціальної соціологічної теорії.
3. Взаємозв'язок соціології освіти з філософією освіти, педагогікою, психологією та іншими науками, та її специфіка.
4. Функції соціології освіти.

Література обов'язкова:

1. Вебер М. Наука как призвание и профессия // Избранные произведения. М., 1992.
2. Дюркгейм Э. Социология образования. М. : Интор, 1996.
3. Мангейм К. Диагноз нашего времени. М., 1994.
4. Нечаев В. Я. Социология образования. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1992. 200 с.
5. Филиппов Ф. Р. Социология образования. М., 1980.

Література додаткова:

1. Веблен Т. Теория праздного класса. М., 1984.
2. Бурдье П. Социология политики. М., 1992.
3. Иванова В. А. Зарубежная социология образования : учебное пособие. Великий Новгород, 2008.
4. Мангейм К. Идеологии и утопия. М., 1992.
5. Современная социология образования : учеб. пособие. Ростов н/Д: Феникс, 2005. 320 с. (Alma Mater).

Семінар 2.
«Об'єкт, предмет соціології освіти, основні підходи до їх визначення»

При підготовці до семінару треба звернути увагу на аргументацію, що наводять автори, виділити головні положення. Запропонуйте свою аргументацію для підтвердження чи заперечення позицій авторів. Наведіть схему використання положень прочитаних текстів у ваших подальших дослідженнях.

Треба зазначити, що знання наукових текстів можна продемонструвати чи як засвоєння тексту, знання його змісту, як і знання його структури, логіки.

Питання для обговорення:

1. Об'єкт соціології освіти
2. Особливості предмета соціологічної освіти
3. Характеристика дискусій у зв'язку з виділенням предмета соціології освіти.
4. Задачі соціології освіти

Література обов'язкова:

1. Саймон Б. Общество и образование. М., 1989.
2. Нечаев В. Я. Социология образования. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1992. 200 с.
3. Филиппов Ф. Р. Социология образования. М., 1980.
4. Навроцкий О.І. Вища школа: теорія та практика модернізації / Харківський національний університет імені В. Н. Каразна. Харків, 2007.
5. Шерегі Ф.Є., Харчева В.Т., Серіков В.В. Соціологія освіти: прикладний аспект. М.: Юрист, 1997.

Семінар 3.

«Соціологія освіти в Америці, в Європі, розвиток вітчизняної соціології освіти»

Самостійна підготовка до заняття. Прочитати тексти зі списку обов'язкової літератури, необхідно добрати приклади до кожного з поставлених питань.

Питання дискусії:

1. Характеристика соціологічних підходів до вивчення освіти в роботах соціологів Європи та Америки.
2. Інституціоналізація соціології освіти у 60-80-ті роки XX ст..
3. Характеристика Харківської наукової школи.
4. Характеристика сучасного етапу розвитку соціології освіти.

Література для підготовки до дискусії:

1. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на западе на пороге XXI века. М., 1999.
2. Зборовский Г. Е. Образование: от XX к XXI веку. Екатеринбург, 1999.

1. Нечаев В. Я. Социология образования. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1992. 200 с.
2. Филиппов Ф. Р. Социология образования. М., 1980.

Література для підготовки доповідей:

1. Бакіров В. С. Університети в пошуках нових стратегій // Університети. Наука і просвіта. 2009. № 1.
2. Бакіров В. С. Університет і суспільство. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011.
3. Кларк Б.Р. Создание предпринимательских университетов: организационные направления трансформации. М., 2011.
4. Коммунистические идеалы и личность студента. Х., 1970.
5. Начало пути: поколение со средним образованием / отв. ред. Титма М. Х. М., 1989.
6. Ридингс Б. Університет в руинах. М., 2010.
7. Социокультурные барьеры модернизации высшей школы Украины : коллективная монография / под ред. В. С. Бакирова. Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2015. 424 с.
8. Филиппов Ф. Р., Руткевич М. Н. Социальные перемещения. М., 1970.
9. Шубкин В. Н. Социологические опыты // Методологические вопросы социальных исследований. М., 1979.

Семінар 4.

«Суспільство, культура, освіта в історичному контексті»

Питання для обговорення:

1. Особливості інституціоналізації освіти в античному світі : Греції, Римі.
2. Освіта в епоху Відродження та Просвітництва.
3. Університетська освіта.
4. Освіта в Російській імперії.

Для підготовки доповіді для виступу на семінарі треба обрати зі списку літератури джерело і прочитати його, показати, як розкриті поставлені на лекції питання.

Література для підготовки доповіді :

1. Андреев А. Ю. Российские университеты XVIII - первой половины XIX века в контексте университетской истории Европы. М., 2009.
2. Багалій Д. І. Історія Слобідської України. Х., 1918.
3. Багалеї Д. І., Сумцов Н. Ф., Будескул В. П. Краткий очерк истории Харьковского университета (1805-1905). Х., 1905. Т. 1.
4. Гештор А. Средневековый университет: управление и ресурсы // Alma Mater. 1995. № 5; 1996. № 6.
5. Жмудь Л. Я. Пифагор и его школа. Л. : Наука, 1999.
6. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна за 200 років / [В. С. Бакіров, В. М. Духопельников, Б. П. Зайцев та ін.]. Х., 2004.

7. Посохов С. І. Образи університетів Російської імперії другої половини ХІХ-початку ХХ ст. в публіцистиці та історіографії. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2006. 366 с.

Семінар 5. **«Освіта в Україні XIV-XVII ст.»**

Питання для обговорення:

1. Братські школи в культурному середовищі України.
2. Львівська братська школа, її статут «Порядок шкільний».
3. Діяльність Острозької академії.
4. Києво-Могилянська академія і слов'янський світ.

Література для підготовки доповіді:

1. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. К. : Абрис, 1994. 288 с.
2. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636) / за ред. Я. Д. Ісаєвича. К. : Наукова думка, 1990.
3. Нічик В. М. Києво-Могилянська академія і духовна культура східних і південних слов'ян // Слов'янський світ. Щоріч. К., 1991. № 1.
4. Сірополко С. Історія освіти в Україні. К. : Наукова думка, 2001.
5. Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія. К., 1991.

Семінар 6.

«Тенденції розвитку національної освіти в Україні. Проблеми та здобутки»

Питання для обговорення:

1. Соціокультурні фактори в модернізації системи освіти в Україні.
2. Об'єктивна обумовленість світової тенденції до безперервної освіти.
3. Проблеми формування суспільства знань, суб'єктивні та об'єктивні фактори його становлення.

Література:

1. Михайлева Е. Г. Непрерывное образование как фактор развития интеллектуального потенциала украинского общества. Х. : Вид-во НУА, 2005. 141 с.
2. Непомнящий А. В., Писаренко В. И. Инновационное образование: достижения и перспективы // Высш. образование сегодня. 2007. № 7. С.74-81.
3. Непрерывное образование в контексте образовательных реформ в Украине. Х. : Изд-во НУА, 2006. 298 с.
4. Овсиенко Л. В. Непрерывное образование и модель «обучающегося региона» // Высш. образование в России. 2009. № 2. С. 96-103.
5. Стратегия гуманизма : коллективная монография / под общей ред. В. И. Астаховой и Л. Л. Тобажнянского. Х. : Изд-во НУА, 2004. 210 с.
6. Корсак К. В. Проблемы развития мировой системы образования и поиск путей их решения в Украине // Персонал. 1996. № 3. С. 43-52.

7. Поддубный В.А. Образование в Украине: тенденции развития / Украинское общество: десять лет независимости (социологический мониторинг и комментарий ученых) / под ред. д. эк. н. В.М. Вороны, д. соц. н. Н.А. Шульги. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2001. С. 475-479.
8. Прокопенко И.Ф. Образование как способ решения социальных проблем в Украине // Наука и социальные проблемы общества. Вестник ХГУ. 414'98. Х., 1998. 279 с.
9. Сокурская Л.Г. Высшее образование как субъект социокультурной трансформации: институциональный аспект анализа // Проблемы развития социологической теории. Трансформация социальных институтов и институциональной структуры общества : Научные доклады и сообщения III Всеукраинской социологической конференции / Социологическая ассоциация Украины, Ин-т социологии НАН Украины. Под. ред. Н.А. Шульги, В. М. Вороны. Киев: Ин-т социологии НАНУ, 2003. С. 48-53.

Семінар 7.

«Безперервна освіта як нова освітянська парадигма»

Питання для обговорення:

1. Радянська система освіти: характерні риси. Трансформація сучасної освіти: особливості тенденцій розвитку.
2. Цілі безперервної освіти.
3. Інституціоналізація безперервної освіти, особливості в Україні.
4. Дистанційне навчання як фактор реалізації безперервної освіти, міжнародний досвід, особливості впровадження в Україні.

Література для підготовки доповіді:

1. Михайлева Е. Г. Непрерывное образование как фактор развития интеллектуального потенциала украинского общества. Х. : Вид-во НУА, 2005. 141 с.
2. Народное образование и культура в СССР : статист. сб. М.: Статистика, 1989.
3. Непомнящий А. В., Писаренко В. И. Инновационное образование: достижения и перспективы // Высш. образование сегодня. 2007. № 7. С. 74-81.
4. Непрерывное образование в контексте образовательных реформ в Украине. Х. : Изд-во НУА, 2006. 298 с.
5. Обучение на протяжении всей жизни и задачи технического и профессионального образования : всемирный доклад по образованию 2000 // Право на образование: на пути к образованию для всех на протяжении всей жизни. М. : Изд-во ЮНЕСКО, 2001.
6. Овсиенко Л. В. Непрерывное образование и модель «обучающегося» региона // Высш. образование в России. 2009. № 2. С. 96-103.

7. Стратегия гуманизма : коллективная монография / под общей ред. В. И. Астаховой и Л. Л. Товажнянского. Х. : Изд-во НУА, 2004. 210 с.
8. Топчій Т. В. Інституціоналізація безперервної освіти в Україні: факторна обумовленість: автореф. дис. канд. соціол. наук. Х. : Вид-во НУА, 2006. 20 с.
9. Корсак К. В. Проблемы развития мировой системы образования и поиск путей их решения в Украине // Персонал. 1996. № 3. С. 43-52.
10. Поддубный В. А. Образование в Украине: тенденции развития / Украинское общество: десять лет независимости (социологический мониторинг и комментарий ученых) / под ред. д. эк. н. В.М. Вороны, д. соц. н. Н.А. Шульги. К.: Институт социологии НАН Украины, 2001. С. 475-479.
11. Прокопенко И.Ф. Образование как способ решения социальных проблем в Украине // Наука и социальные проблемы общества. Вестник ХГУ. 414'98. Х., 1998. 279 с.
12. Сокурская Л.Г. Высшее образование как субъект социокультурной трансформации: институциональный аспект анализа // Проблемы развития социологической теории. Трансформация социальных институтов и институциональной структуры общества: Научные доклады и сообщения III Всеукраинской социологической конференции / Социологическая ассоциация Украины, Ин-т социологии НАН Украины. Под. ред. Н.А. Шульги, В. М. Вороны. Киев: Ин-т социологии НАНУ, 2003. С. 48-53.

Семінар 8.

«Феномен освіти як соціального інституту. Взаємозв'язок освіти з іншими соціальними інститутами у відтворенні, розвитку суспільних структур, підтримці культурних взірців»

Питання для обговорення:

1. Соціологічне тлумачення соціального інституту.
2. Освіта як соціальний інститут. Загальна характеристика.
3. Соціальна динаміка та становлення інституту освіти, структура інституту освіти, її модифікація.
4. Інституціональна система суспільства і її вплив на інститут освіти.
5. Взаємозв'язок між освітою та іншими соціальними інститутами.
6. Освіта та економіка: ринок праці як опосередкований регулятор системи освіти; освітній потенціал населення, його освітні орієнтації та економічний розвиток суспільства; фінансування освіти як похідна стану економіки.
7. Освіта та політика.
8. Освіта та сім'я.

Література для підготовки доповіді:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту : статті, нариси, інтерв'ю. К. : Знання України, 2004. 804 с.

2. Астахова В. И. Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант. Х., 2000. 462 с.
3. Бакіров В. С. Університети в пошуках нової стратегії // Університети. Наука і просвіта. 2003. № 1.
4. Дюркгейм Э. Социология образования. М. : Интор, 1996.
5. Миронов В. В. Век образования. М.: Высш. шк., 1990.
6. Навроцький О. Вища школа: теорія і практика модернізації. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007.
7. Покликання університету. К. : РІА «Янко», «Веселка», 2005. 297 с.
8. Саймон Дж. Общество и образование / Дж. Саймон. – М. : Прогрес, 1989.
9. Смелзер Н. Дж. Социология. Гл. 14. Образование. М. : Феникс, 1994.
10. Филиппов Ф. Р. Социология образования. М., 1980.
11. Филиппов Ф. Р. Школа и социальное развитие общества. М., 1990.
12. Чернецкий Ю. А. Высшее образование в рыночной экономике. М. : Высш. шк., 1991.
13. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций). М. : ИнтерДиалект+, 1997.
14. Глобальные проблемы человечества как фактор трансформации образовательных систем / Нар. укр. акад.; под общ. ред. В. И. Астаховой. Х. : Изд-во НУА, 2008.
15. Глоссарий современного образования / Нар. укр. акад.; под общ. ред. Е. Ю. Усик; (сост.: В. И. Астахова и др.). Х. : Изд-во НУА, 2007. 527 с.
16. Гранин Ю. Д. Глобализация и образование // Социология. 2004. № 3-4. С. 166-172.
17. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. М., 2000.
18. Курс лекций по социологии образования / под ред. В. И. Астаховой. Х. : Изд-во НУА, 2003.

Семінар 9.

«Учні та студенти як специфічні соціально-демографічні групи»

Питання для обговорення:

1. Школа та соціальна стратифікація суспільства.
2. Школа як динамічний фактор групової диференціації.
3. Особливості соціально-рольових позицій учнів.
4. Особливості соціально-рольових позицій студентів.

Література для підготовки доповіді:

1. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи. К., 1988.
2. Герасіна Л. М., Ятченко А. Д. Вища школа: реформування в демографічному суспільстві. Х. : Вита, 1998.
3. Жизнь современного украинского студенчества. По данным студенческих переписей и других обследований. Харьков : Червоний шлях, 1924.
4. Первая Харьковская студенческая перепись // Записки Харьковского университета. Кн. 4. Х., 1912.
5. Колотянський П. Н. Опыт длительного изучения мировоззрения учащихся выпускных классов / П. Н. Колотянський. – Краснодар : Красная новь, 1929.
1. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций). М.: Совершенство, 1998. 607 с.;
2. Добренков В. И., Нечаев В. Я. Общество и образование. М.: ИНФРА-М, 2003. 381 с.
3. Иконникова С. Н. Высшее образование на рубеже веков // Молодежь и общество на рубеже веков : Сб. статей / науч. ред. И.М. Ильинский. М.: Голос, 1999. 333 с.
4. Константиновский Д. Л. Институт образования: мифы и реальность // Куда идет Россия?... Формальные институты и реальные практики / под общ. ред. Т. И. Заславской. М.: МВШСЭН, 2002. С. 219-226.
5. Сокур'янська Л. Г., Кислова О. Н. Ціннісна диференціація українського студентства: кластерний аналіз // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Харків, 2003. С. 534-539.
6. Сокур'янська Л.Г., Кислова О.Н. Постмодернізація ціннісного свідомості сучасного студентства: український і білоруський варіант // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових робіт. Х.: Вид-во ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. С. 527-533.
7. Сокур'янська Л.Г. Студентство на шляху до іншого суспільства: ціннісний дискурс переходу : монографія. Харків: ВІС ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2006. 576 с.;
8. Филиппов В.М., Суханов А.Д. Целостность через трансдисциплинарность – стратегия развития фундаментального университетского образования // Вестник РУДН. Серия: Фундаментальное естественно-научное образование (ФЕНО). 1999. № 4.
9. Шрейдер Ю. А. Цели и ценность образования // Философия образования. Сборник научных статей. М.: Фонд Новое тысячелетие, 1996. 287 с.
10. Черноволєнко В. Ф., Осовський В. Л., Паніотто В. І. Престиж професії і проблеми соціально-професійної орієнтації молоді. Опыт соціологічного дослідження / В. Ф. Черноволєнко. К. : Наукова думка, 1979.

Семінар 10.

«Вчителі та викладачі вищої школи як соціально-професійні групи»

Питання для обговорення:

1. Особливості соціально-рольових позицій вчителів.
2. Статус вчителя у сучасному українському суспільстві.
3. Проблеми підготовки вчителя в суспільстві знань.
4. Історія формування викладацького корпусу в Україні.
5. Проблеми ХХ – початку ХХІ ст.
6. Проблеми, пов'язані з „утечкой мозгов”.
7. Функції викладача вищої школи, сучасні тенденції їх трансформації.
8. Кадрова політика в системі вищої професійної освіти.

Література для підготовки доповіді:

1. Кіпень В., Коржов Г. Викладачі вузів: соціологічний портрет. Донецьк, 2001. 198 с.
2. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. К. : Абрис, 1994. 288 с.
3. Буряк В. Викладач університету: вимоги до особистісних і професійних рис : [творчий викладач. Педагогічна майстерність. Культура мислення, почуттів, поведінки, педагогічного спілкування, самоосвіти викладача] // Вища школа. 2010. № 3-4. С. 11-35. Бібліогр.: 15 назв.
4. Зязюн І.А. Проективний аналіз технологій педагогічної дії : [поняття, завдання освітньої технології. Пошук технологій, що відповідають новим освітнім запитам. Класифікація навчальних предметів] // Педагогіка і психологія. 2010. № 2. С. 22-33.
5. Коцур В. Найвищий педагогічний ідеал - виховання людяності: [Педагогічна майстерність. Моральне виховання. Людяність] // Вища освіта України. 2005. № 2. С. 72–78.
6. Лавріненко О. А. Творчий розвиток і опанування педагогічної майстерності в Україні (1917 – 1919) // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2010. № 4. С. 101–110. Бібліогр.: 15 назв.
7. Онокович Г. «Діалог культур» як сучасна педагогічна технологія // Вища освіта України. 2011. № 4. С. 42-48. Бібліогр.: 8 назв.
8. Головаха Е. И., Панина Н. В. Психология человеческого взаимопонимания. К. : Политиздат, 1989. 189 с.
9. Гришина Н. В. Психология конфликта. СПб. : Питер, 2006. 464 с.
10. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. М. : Профиздат, 2001. 454 с.
11. Первин Л., Джон О. Психология личности: Теории и исследования. М. : Аспект Пресс, 2000. 607 с.
12. Пиз А. Язык телодвижений: Как читать мысли других по их жестам. СПб.: Изд. дом «Рутенберг», 2000. 272 с.

13. Прикладная конфликтология : хрестоматия / сост. К. В. Сельченко. Минск: Харвест, 1999. 624 с.
14. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. М.: Томск, Барс, 1997. 392 с.
15. Шихи Г. Возрастные кризисы. Ступени личностного роста. СПб.: «Ювента», 1999. 434 с.
16. Солдатенко М. М. Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах інформаційного суспільства: когнітивний аспект : монографія. К., 2012. 168 с. Дар інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України.